

Крім психологічної служби, яка у онлайн режимі може консультувати ветеранів пропонується створити специфічний додаток на телефон, який буде мати функції месенджера, для прямого і цілодобового зв'язку з психологом для консультацій; додатку для самостійного тестування психологічного стану ветеранів та апробованих у світі додатків із різними способами релаксації.

Для створення такого телефонного додатку пропонується провести відповідну наукову роботу, яка покаже, що краще включити у цей додаток і як ефективніше використати цю можливість для онлайн фасилітації реабілітації українських ветеранів, що брали участь в АТО чи ООС.

Література

1. Hamblen, J.L., Grubaugh, A.L., Davidson, T.M., Borkman, A.L., Bunnell, B.E., Ruggiero, K.J. (2019). An Online Peer Educational Campaign to Reduce Stigma and Improve Help Seeking in Veterans with Posttraumatic Stress Disorder. *Telemedicine and e-Health*, 25 (1), 41-47.
2. Thomas, G., & Thorpe, S. (2019). Enhancing the facilitation of online groups in higher education: A review of the literature on face-to-face and online group-facilitation. *Interactive Learning Environments*, 27(1), 62-71. doi:10.1080/10494820.2018.1451897
3. Berge, Z.L. (1995). Facilitating computer conferencing: Recommendations from the field. *Educational Technology*, 15 (1), pp. 22-30.
4. Baran, E., Correia, A. P. (2009). Student-led facilitation strategies in online discussions. *Distance Education*, 30 (3), 339-361.

ГАЛАГАН Ю.Ю., психолог, фасилітатор діалогів, магістр педагогіки (Київ)

ПРАКТИКА ЗУСТРІЧЕЙ З РОЗВИТКУ ЕМПАТІЇ У ПІДЛІТКІВ В СІЗО. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВОЛОНТЕРІВ ТА СПІВРОБІТНИКІВ

Місця несвободи, в'язниці, колонії - це середовище конфлікту. На думку деяких колишніх ув'язнених, що перебували в місцях позбавлення волі, або в колонії, з якими нам довелося спілкуватися, слідчий ізолятор - найскладніше місце у всій пенітенціарній системі.

Одна з найбільш вразливих категорій в світі - це діти. А підлітковий період для дитини - виклик.

Поеднуючи ці факти і обставини, ми припустили, що підлітки, в конфлікті з законом, потрапляючи в слідчий ізолятор, проходять одне з найтяжчих життєвих випробувань і гостро потребують підтримки, в тому числі з боку соціальних фахівців, волонтерів і духовних наставників.

Корекційні програми починаються для підлітків в колоніях, проте деякі з них проводять у СІЗО більше року. З метою підтримки підлітків та корекційної роботи з їх конфліктними стратегіями поведінки ми провели в 2018 році цикл зустрічей в Київському слідчому ізоляторі, в яких брали участь від 9 до 15 осіб. Розуміючи, що в світі, де багато конфліктів, є безліч стратегій і сценаріїв поведінки, ми поставили для себе завдання показати, що цей процес можливо зробити мирним і побудувати довіру до нас і до таких зустрічей.

Основні питання в роботі для нас були пов'язані зі складним життєвим досвідом учасників, також в самому місці проведення зустрічей і мінливому складі групи - чи можливо вести заняття на емпатію в СІЗО (з авторами насильства)? На які результати можна розраховувати з такими обмеженнями?

В основі нашої програми лежить метод ненасильницької комунікації (ННК або ННС) Маршалла Розенберга, описаний ним у книзі "Ненасильницьке спілкування. Мова життя". А також практичний досвід його послідовників, частина яких викладає комунікаційні техніки, фасилітації діалогів, медіацію, переговори в Школі "Інженери Порозуміння" (Україна, м. Київ), де ми проходили підготовку і навчання. Важлива роль в розробці підходу М. Розенберга, з його слів, належить Карлу Роджерсу і його дослідженням в області становлення відносин взаємодопомоги. ННС фокусується на інтеграції 4 областей: свідомість, мова, спілкування і засоби впливу.

Процес спілкування та взаємодії з учасниками-підлітками будувався також на деяких принципах відновлювальних кіл (www.restorativecircles.org, Dominic Barter on Restorative Circles – youtube), де учасники, обговорюючи конфліктні ситуації, не акцентують увагу на тому, хто що вчинив правильно чи неправильно, а замість цього розглядають, які базові людські потреби не були задоволені в тій або іншій ситуації (наприклад, потреба в повазі, справедливості, безпеці). Процес враховує потреби всіх і взаємодія з учасниками будується без звинувачення.

Ми провели 16 таких зустрічей і бачили їх ефективність і готовність змінюватися з боку учасників. Приблизно 40% учасників перебували в СІЗО протягом цього періоду і були на всіх зустрічах. Інша частина учасників змінювалася - хтось був присутній на одній-двох зустрічах - приблизно 10%, хтось потрапляв в СІЗО протягом року і додавався до складу по ходу занять і вже залишався з групою далі. У такій ситуації був виклик - емпатія на заняттях заснована на довірі до процесу, учасникам і ведучим. Нові учасники в деякій мірі повертали групу до "старту". З іншого боку, наявність постійних учасників, дозволяло новим швидше вибудовувати довіру і безпеку. Ми також бачили різницю між постійними і новими учасниками в рівні комунікацій, свободу висловлюватися ненасильницьки, готовності почути думку іншого, відмінне від твого. Наприклад, на першій зустрічі (і на деяких наступних) у нас в групі був учасник, мову якого ми просто не розуміли, хоча він чітко вимовляв всі слова - так він будував висловлювання, об'єднував слова. Поступово ці складності в комунікації стали менш помітні і ми вільно обмінювалися думками, а учасник краще будував пропозиції і вільніше висловлював свою думку. Це робило його більш зрозумілим для оточуючих, що безпосередньо впливало на ставлення до нього, в тому числі на безконфліктне спілкування з ним.

Дозвілля підлітків в СІЗО в основному заповнюється деструктивними планами і розмовами - десимуляції. Особливість цих дітей - вони не скаржаться і не люблять говорити про особисте. Це їх спосіб захистити свій простір свободи. І тут багато спільного в методах роботи волонтерів в дитячих

будинках - основне, до чого варто прагнути під час зустрічей, це вибудувати контакт, зв'язок, підтримати довіру. Також, даючи нашу глибоку емпатію учасникам, ми говорили про те, що прийняття потреб не означає, що ми завжди підтримуємо всі стратегії з життя наших учасників.

В процесі зустрічей ми бачили, що у 90% наших учасників змінюється мова спілкування, з'являється конкретний навик висловлювати свої почуття і передавати свої думки, з'являється велика критичність і нові питання до себе, інтерес до нових стратегій поведінки в конфліктах.

З іншого боку, не можна не визнати той факт, що зміни в поведінці, здатність до діалогу демонстрували тільки ті учасники, які були присутні на всіх зустрічах. Для інших підлітків це був досвід спілкування з "іншими" дорослими, іноді незрозумілий для них, але цікавий.

З цього ми робимо висновок, що максимальну користь такі заняття дадуть в соціальних центрах по роботі з важкими підлітками або на рівні виправних колоній на постійній основі. На рівні ж СІЗО такі зустрічі можуть бути елементом підтримки. З урахуванням реформ в системі пробації, та поширення відновного правосуддя, такі зустрічі допомагають порушникам закону і авторам насильства почути, побачити і зрозуміти себе, свої стратегії, пов'язані з фактами порушень і насильства, побачити ту шкоду, яку вони завдали, а це важливий крок до усвідомлення, співпереживання, покаяння і виправлення завданої шкоди. Так, ми були свідками подібної трансформації ставлення за три зустрічі - учасник, який здійснив насильницькі дії, був повністю впевнений в правоті своєї стратегії. В процесі глибокого емпатичного діалогу, він сказав, що просто не знає, як ще по-іншому можна було б заявити про свою незгоду з тим, що відбувається.

На даний момент ми оформили нашу роботу в єдину програму з 27 зустрічей і пропонуємо її для роботи в системі пробації. Програма знаходиться на розгляді в Міністерстві Юстиції і ми сподіваємося на її практичне застосування далі. Також за цей час нам довелося познайомитися з деякими батьками підлітків і ми бачимо потенціал також для подібної відновлювальної роботи з залученням батьків цих дітей.

Література

1. Нечужі діти. Короткі замітки для волонтерів в дитячих будинках. - Міжнародного БФ "Приятелі дітей Україна". - К., 2016.
2. Пометун О.І., Сущенко І.М., Пилипчатин Л.Н., Баранова І.А. Критичне мислення для всіх. Самовчитель. - К. 2017.
3. Психосоціальна підтримка в кризовій ситуації. Методичний посібник для педагогів. - Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ). - К., 2015.
4. Розенберг М. Мова життя. Ненасильницький спілкування. - М., 2016.
5. Тріандофілова Е. Радість вибачення. - М., 2018.
6. Навіщо підліткам в СІЗО ненасильницька комунікація? - інтернет компанія "Повага. Проти сексизму", 23.09.2018: <https://povaha.org.ua/zachem-podrostkam-v-syzo-trener-po-nenasylstvennoj-kommunikatsyy/>
7. www.restorativecircles.org

ГІРНИК А.М. , професор, НаУКМА (Київ)

КУБ КОНФЛІКТІВ ЯК ЗНАРЯДДЯ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Куб конфліктів (conflict cube) був запропонований Гевіном Бредшоу [2] у 2007 році. Автор виходив з думки, що «конфлікт у суспільстві має багато підстав чи причин. Він може базуватися на відмінності цінностей, зіткненні інтересів, незадоволенні потреб, дезінформації, на минулих відносинах, або на структурних факторах, або на будь-якій комбінації вказаних чинників»[2, р.28]

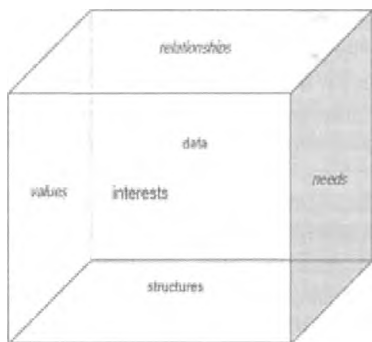

Рис. 1. Куб конфліктів [2, р.31]

Нагадаємо основні причини, які, на думку Г.Бредшоу, можуть викликати конфлікт:

- конфлікт на основі цінностей (люди мають різні релігійні, політичні, ідеологічні погляди);
- конфлікт на основі інтересів (боротьба за обмежені ресурси);
- конфлікт на основі потреб (незадоволення фізичних потреб, а також потреб в ідентичності, безпеці, самореалізації тощо);
- конфлікт на основі даних (неправильне сприймання, нерозуміння або помилки при передачі інформації);
- структурний конфлікт (суперечності між людьми породжені їх включеністю в соціальні, економічні і політичні структури);
- конфлікт внаслідок минулих відносин (поточний конфлікт розгортається при відсутності об'єктивних підстав внаслідок зіпсованих відносин у минулому).

Якщо порівняти модель Г.Бредшоу з моделлю Крістофера Мура (так зване «конфліктне коло», що мало п'ять вимірів), то легко побачити, що чотири виміри співпадають, а замість виміру «конфлікт відносин» (який у Мура [4,